

Zwarte beren van Wisconsin steken snufferd steeds vaker in vuilnisbak

● Wisconsin telt naar schatting 13.000 zwarte beren. Foto Scott Anderson

● Berenhol. Foto RD

● Verdoofd. Foto Scott Anderson

● Halsbandzender. Foto RD

● Lokplek. Foto RD

● Veldwerkers nemen bij een verdoofde beer bloedmonsters af.

Foto Scott Anderson

Dol op afgedankte donuts

Hoewel jagers in de Amerikaanse staat Wisconsin elk jaar een paar duizend zwarte beren afschieten, dijt de populatie alsmaar uit. De dieren komen steeds vaker in contact met mensen. Niet iedereen is gelukkig met zulke schooiers in de achtertuin.

De "indian summer" legt een geelrode deken over het Chequamegon-Nicolet National Forest, een lap golvend bos waar de provincie Gelderland met gemak onder past. In deze explosie van herfstkleuren bevindt zich "nummer 84". Een probleembeer, zegt Scott Anderson. De wildbioloog parkeert zijn Chevrolet in de berm en Marci Johnson peilt de locatie van de vier jaar oude berin. Het zoogdier kreeg in 2002 een gps-zender om de nek, zodat de studente van de universiteit van Wisconsin in Green Bay de komende twee jaar haar gangen kan volgen.

Teamleider dr. Chris Katz, min of meer de motor van dit telemetrieonderzoek, heeft andere bezigheden vandaag. Sinds 1991 laat de dierenarts iedere zomer zijn praktijk twee weken in de steek om beren te verdoven, te wegen, hun hartslag, bloeddruk en temperatuur te meten en bloedmonsters te nemen. Deze hobby dankt hij aan Ray Anderson, die jarenlang in Wisconsin onderzoek naar zwarte beren deed. De hoogleraar zocht iemand met ervaring in het verdoven van wilde dieren.

Na het overlijden van Ray Anderson kwam Katz in contact met diens zoon Scott. Beiden vonden dat de paar honderd beren in het Chequamegon-Nicolet National Forest ook bestudeerd moeten worden. Sinds de start in 2003 zijn 116 beren gevangen. Daarvan hebben er nu zestien een zender om de hals. Scott Anderson wijst op een kaart aan waar de bleepsignalen

vandaan kunnen komen. „Twaalf beren bevolken bij Hiles een gebied met nauwelijks menselijke activiteit. En vier exemplaren leven rond de meren van Lakewood, waar sprake is van relatief veel bewoning. We willen weten hoe onze populatie erin slaagt de toenemende confrontatie met de mens het hoofd te bieden.”

Verbannen

Twintig jaar geleden speelde deze kwestie niet, want toen was het aantal zwarte beren op een dramatisch dieptepunt beland. Vanwege een extreem hoge jachtdruk. Natuurbeschermers, onder wie professor Anderson, trokken in 1985 aan de bel. De overheid vaardigde prompt een jachtverbod uit en bedacht een systeem om de afschot beter te reguleren. Sedertdien heeft de berenbevolking in Wisconsin zich bijna verdrievoudigd.

Momenteel scharrelen er in de staat naar schatting 13.000 beren rond, het merendeel in het schaars bevolkte noordoostelijke deel. De populatie is zo gezond dat de dieren naar het drukkere zuiden oprukken. De van nature schuwe schepselen komen daardoor vaker in contact met mensen. Ze vreten niet alleen aangereden herten op, maar halen bijenkasten leeg, struinen vuilnisbakken in woonwijken af en schooiën zelfs voedsel.

Scott Anderson vraagt zich af of deze 'gunstige' condities uiteindelijk in het belang van het dier zijn. Erge ongelukken zijn tot nu toe uitgebleven, maar de bioloog meent dat bij een confrontatie het gevaar voor beren groter is dan voor mensen. „De reacties variëren van paniek en angst tot roekeloosheid en gebrek aan respect. En uiteindelijk delft de beer het onderspit.”

Nummer 84 is daarvan het levende bewijs. De berin struinde met

drie jongen bij Lakewood rond een jeugdherberg, gelokt door gasten die hapjes aanboden. De dieren staken al snel hun snufferd in afvalcontainers en werden zo vrijpostig dat bewoners zich zorgen maakten om de veiligheid van hun kinderen. De hulp van Katz en Anderson werd ingeroepen, die het viertal met "cookies" en pastetjes in een val lokten.

De scharrelaars werden naar Hiles verbannen, 90 kilometer verderop. De maatregel had echter weinig zin. „De berin wandelde in drie dagen weer terug naar haar vertrouwde stek. Met jonkies die amper viereenhalf kilo wogen!”

Lokvoer

Marci Johnson draait de antenne, totdat het vertrouwde "bliep" krachtig uit de ontvanger komt. De richting bevestigt Andersons vermoeden waar nummer 84 kan zijn. In snelwandelpas baant hij zich een pad van twee schoenen breed. Dwars door druipende varens, de omgeving goed observerend.

De bioloog is niet bang voor een berin met jongen. „Zwarte beren gaan een confrontatie uit de weg. Hun geurvermogen is vijftien maal sterker dan dat van ons. Ze nemen of de benen of voeren een show op: grommen, tanden klappen en met de voorpoten stampen. Het grootste misverstand is dat vrouwtjes met jongen mensen aanvallen. Meestal blijft het bij schijnaanvallen.”

Met natte broekspijpen staat Anderson drie kwartier later op een driesprong. Geen beer te bekennen, maar wel verse loopsporen. Dat het dier er niet vandoor is, bewijzen ook omgezaagde bomen die verspreid over de grond liggen. „Een voerplek van jagers”, legt de bioloog uit. „Ze mogen het lokvoer niet zomaar dumpen, maar

moeten het altijd verstoppert.” Dit keer was het een hoop afgedankte donuts onder een stapel stammen, die ook nog eens besproeid zijn met een kersengeurtje uit een spuitbus.

In het woud zijn vijftig van dergelijke plekken ingericht. De „vette troep” maakt beren in een mum van tijd tonnetje rond, maar ondertijd warm tegen onze borst. „Het cholesterolgehalte is juist uitstekend! Specialisten in hart- en vaatziekten vragen zich af hoe dat kan.”

De kans dat de lekkerbekken zich vandaag laten zien, is klein. De berenjacht is in volle gang en dit is bovendien de enige septemberweek dat daarbij honden ingezet mogen worden. Een controversele methode, al heeft onderzoek uitgewezen dat de dieren goed in staat zijn hun belagers af te schudden. „Opgejaagde beren verplaatsten zich zigzaggend of in cirkels en zoeken vaak in moerassen een veilig heenkomen.”

Schuilplaats

In oktober worden de beren minder actief, een teken dat ze aan slaap toe zijn. De biologische klok geeft aan dat de winter in aantocht is en die duurt in Wisconsin vijf lange maanden. Het vinden van een geschikte schuilplaats kost weinig moeite. „Een enkele kruipt in een holle stam, maar de meeste kiezen een hol in de grond of tussen de wortels van een omgevallen boom.”

Zwangere berinnen ontwaken rond half januari om te baren. Voor Anderson en Katz volgt daarna het moment om de conditie te checken. Tegen het eind van de winter gaat het duo op zoek naar bewoonde hollen. Anderson: „Het spannendste moment dient zich aan als je je hoofd in zo'n kuil steekt om het dier goed met een

verdovingspijl te raken.” Na het wegen, prikken en meten, trekken de biologen zo nodig een kies om de leeftijd van de versufterd beer te bepalen. „Jongen krijgen geen spuitje. Die houden we in de tussentijd warm tegen onze borst.” Binnen drie kwartier ligt de hele familie weer 'onder de wol'.

Op deze fraaie najaarsdag zijn de beren echter 24 uur in touw. Om voldoende vetreserves op te bouwen, zoeken de alleseters in hun eentje naar gevallen eikels, hazelnoten en andere bosvruchten. Bij Wabeno ligt een verse berenkeutel op het asfalt. Platgewalst, maar bessenpitten geven aan wat er het afgelopen etmaal naar binnen is gewerkt. Opnieuw gloort de hoop het dier te kunnen zien. Maar de duisternis kondigt zich aan en mengt het palet van herfstkleuren tot een donkergrijs vlak. Zo blijven de zwarte schimmen, die met een slome deinende tred door het woud van Wisconsin banjeren, zeker buiten beeld.

Een uitgebreide versie van deze reportage is te vinden op www.refdag.nl.

Willem H. Smith

● Enkele weken oud.

Foto Scott Anderson

Zwarte beer niet altijd zwart

De zwarte beer (*Ursus americanus*), soms ook baribal genoemd, is de kleinste van de drie berensoorten van Noord-Amerika. Het dier komt voor in bijna heel Alaska en Canada, de Rocky Mountains tot in Mexico, en van de Appalachen tot Florida.

In Wisconsin is de beer diepzwart, met vaak een witte v op de borst. In het oosten van zijn leefgebied is hij over het algemeen zwart, en in het westen zwart tot kaneelkleurig. In Yukatat Bay (Alaska) komen 'blauwe' exemplaren voor, terwijl op Gribble Island (British Columbia) bijna witte zwarte beren leven.

Het dier, dat 1,70 meter lang kan worden, weegt gemiddeld tussen de 70 en de 90 kilo, al zijn er zwaargewichten van 140 kilo. Hij mist de typische spierbult die een grizzly wel op zijn schouders heeft.

Het prettigst voelt de zwarte beer zich als hij in bomen kan klimmen en er enkele open vlaktes zijn om de omgeving te kunnen overzien. In Wisconsin heeft het dier een voorkeur voor espenbossen met een dichte ondergroei van struiken.

Officieel staat de zwarte beer als carnivoor (vleeseter) te boek, maar hij gaat als omnivoor (alleseter) door het leven. Op zijn menu staan kleine tot middelgrote dieren, maar een bever of hert lust hij ook. Zijn dieet bestaat voor 75 procent uit planten.

Een zwarte beer lijkt log, maar op volle snelheid klokt het dier 48 kilometer per uur. Ook is hij een uitstekend zwemmer.

De partijtje loopt van mei tot eind juli. Zwangere wijfjes combineren de maandenlange vastenperiode met het werpen en verzorgen van meestal twee tot drie jongen. Pasgeboren beertjes hebben geen tanden, zijn blind, 20 centimeter lang en wegen amper 300 gram. Als ze in het voorjaar tevoorschijn komen, wegen ze een paar kilo.

INHOUD

PAGINA 16

Op boerenerv valt energiewinst te boeken.

PAGINA 17

Kansen voor een zuinige hybride auto.

Eindredactie: W. van Hengel

Recycling tijdens winterrust

Zwarte beren gaan tot eind maart onder zeil. Ze vasten en raken 15 tot 30 procent van hun lichaamsgewicht kwijt, zogende wijfjes zelfs 40 procent. De winterrust valt samen met een periode van voedselschaarste en is bedoeld om verstandig met energie om te springen. Bij een nijpend tekort in de zomer werkt dat systeem overigens niet. In dat geval vermageren de beren en leggen ze uiteindelijk het loodje.

Het sluimeren blijkt een waakzame rust te zijn, want als het moet kunnen de ogenschijnlijk weerloze beesten onmiddellijk reageren op indringers. Het zijn dan ook geen echte winterslapers. Hun hartslag vertraagt

weliswaar, maar de lichaamstemperatuur is slechts een klein beetje lager. De beren verbranden nog een flinke hoeveelheid energie. Daarvoor spreken ze hun vetvoorraden aan. Bij dat proces komen afvalstoffen vrij die normaliter met het urineren worden geloosd. Zwarte beren blijken echter hun blaas niet te legen en wonderlijk genoeg vindt er evenmin een opbouw van ureum plaats.

Dr. Ralph A. Nelson, die aan het Carle-Instituut in Urbana (Illinois) meer dan dertig jaar onderzoek deed naar de stofwisseling van zwarte beren tijdens de vijf wintermaanden, ontdekte dat het ureumgehalte zelfs afneemt. Het lichaam neemt de klei-

ne hoeveelheden urine die het dier produceert via de blaaswand weer op, inclusief het ureum. Een vernuftige manier van recycling, die ook plaatsheeft bij ijsberen.

Even verbazingwekkend is dat de lange rustperiode de botten van de zwarte beer niet verzwakt. Dat aspect interesseert vooral de Amerikaanse ruimtevaartorganisatie NASA, omdat bij astronauten het risico van verbroosing groot is. Voor langdurig bedlegerige patiënten vormt dit eveneens een probleem. Bij hen lekt calcium, het belangrijkste mineraal in botten, weg naar het bloed en komt uiteindelijk in de urine terecht. Beren, die tijdens de winterrust niet

urineren, verliezen echter geen botmateriaal, maar beschermen zich tegen een hoog calciumgehalte in het bloed. Hun in botvorming gespecialiseerde cellen (osteoblasten) werken namelijk even hard als in de zomer. Ook hier is sprake van recycling, meent professor Nelson. Hij vermoedt dat een chemische stof in het bloed de botcellen aanzet tot hergebruik van het calcium waardoor ze nieuw botweefsel maken. De hoogleraar ging vorig jaar met emeritaat, maar hoopt dat zijn spoorwerk uiteindelijk zal leiden tot een goede behandeling van botontkalking, suikerziekte, nierstoornissen en overgewicht.

Kannibalisme op bereneiland

Elk jaar mogen er in Wisconsin ongeveer 3000 beren 'geogost' worden. Voor een afschotvergunning bestaat een wachtlijst van negen jaar. Strengere regels zorgen ervoor dat de bejaging geen negatieve invloed op de populatie (meer) heeft. Een gemiddelde worp was dit jaar 2,8 jongen per berin. Hun overlevingskans is 100 procent. Bij een worp van vier jongen is die kans nog 83 procent. Frappant is in dat verband een demografische vergelijking tussen niet-bejaagde beren op het eiland Stockton en bejaagde soortgenoten rond het plaatsje Mellen. Gedurende tien jaar werden 133 met zenders uitgeruste dieren gevolgd. De populatiedichtheid van de bejaagde beren bleef stabiel op 0,25 beer

per vierkante kilometer, net zo hoog als in het Chequamegon-Nicolet National Forest. Op het bijna 40 vierkante kilometer grote eiland in Lake Superior was echter al spoedig sprake van de hoogste concentratie zwarte beren ter wereld: 0,75 beer per vierkante kilometer.

Plotseling trad een kentering op. Biologen ontdekten dat de Stockton-beren veel minder zwaar waren en hun territoria ook beduidend kleiner. De hoge berendichtheid resulteerde in een hevige voedselcompetitie. Vrouwtjes kregen door deze stressfactoren bijna een jaar later dan normaal hun eerste jongen. Van de jaarlingen ging 40 procent dood. Daaronder waren verdacht veel slachtoffers van kannibalisme.